

NIMIHAKEMISTO

A

Akroyd, Edward, englantilainen tehtailija, liberaali, parlamentin jäsen.— 57, 58.

Albarracín, Saverino, espanjalainen anarkisti, Espanjan liittoneuvoston jäsen 1872—1873, yksi Alkoyn kapinan johtajista 1873.— 126.

Albors.— 124, 125.

Aleksanteri II (1818—1881), Venäjän keisari 1855—1881.— 162, 372.

Alerini, Charles (synt. 1842), ranskalainen anarkisti, Internationaalinen jäsen, yksi Marseillen Kommuunin (huhtikuu 1871) perustajista. Kommuunin kukistamisen jälkeen pakeni Italiaan ja myöhemmin Espanjaan, missä propagoi anarkismia. Oli *Solidarité révolutionnaire* -lehden päätoimittajana (Barcelonassa) ja Internationaalinen Haagin kongressin edustajana 1872. Erotettiin Internationaalista Pääneuvoston päätöksellä 30. toukokuuta 1873.— 123.

Amadeo (1845—1890), Espanjan kuningas 1870—1873.— 119.

Aristoteles (384—322 eaa.), muinaiskreikkalainen filosofi ja tiedemies, jonka teokset käsittelevät melkein kaikkia siihen aikaan tutkittavissa olleita tiedon aloja; filosofiassa horjui materialismin ja idealismin välillä.— 195, 269, 418—420.

Ashton, Thomas, englantilainen tehtailija, liberaali.— 57, 60.

Ashworth, Edmund, englantilainen tehtailija, liberaali.— 57, 60.

Auer, Ignaz (1846—1907), saksalainen sosiaalidemokraatti, yksi sosiaalidemokraattisen puolueen johtajista, oli useita kertoja valtiopäivien jäsenenä.— 527, 529.

B

Babeuf, Gracchus (oikea nimi François Noël) (1760—1797), ranskalainen vallankumousmies, etevä utooppisen tasanjakokommunismin edustaja, »yhdenvertaisten» salaliiton perustaja.— 193, 207.

Bacon, Francis, Verulamin paroni (1561—1626), englantilainen filosofi, englantilaisen materialismin esi-isä; luonnontieteilijä ja historioitsija.— 196.

Bakunin, Mihail Aleksandrovitš (1814—1876), venäläinen vallankumousmies ja sanomalehtikirjailija, yksi narodnikkilaisuuden ja anarkismin ideologeista. Internationaalissa esiintyi marxismin vihollisena, Haagin kongressissa 1872 erotettiin Internationaalista harjoittamansa hajotustyön vuoksi.— 9, 78, 117—120, 122, 124, 127—131, 133—136, 138, 141, 144, 153, 158, 161, 528, 529, 557, 566—567, 570.

Baudeau, Nicolas (1730—1792), ranskalainen apotti, taloustieteilijä, kuului fysiokraattien koulukuntaan.— 436.

Bayer, Karl Robert (kirjailijanimi Robert Byr) (1835—1902), saksalainen romaanikirjailija.— 571.

Bebel, August (1840—1913), saksalaisen ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava hahmo, vuodesta 1867 johti Saksan työväenyhdistysten liittoa, I Internationaalin jäsen, yksi Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen perustajista ja johtajista, kävi taistelua lassallelaisuutta vastaan; Marxin ja Engelsin ystävä ja taistelutoveri.— 527, 529, 552, 561, 564.

Becker, Bernhard (1826—1882), saksalainen sanomalehtikirjailija ja historioitsija, lassallelainen, myöhemmin liittyi eisenachilaisiin; Internationaalin Haagin kongressin edustaja.— 530.

Becker, Karl Ferdinand (1775—1849), saksalainen kielitieteilijä, lääkäri ja opettaja, kirjoitti kirjan Kielen organismin ja saksan kielioppeja koulua varten.— 518, 519.

Bedford, herttua.— 65.

Bervi, Vasilii Vasiljevitš (kirjailijanimi N. Flerovski) (1829—1918), venäläinen taloustieteilijä ja sosiologi, demokraattinen valistaja, narodnikkilaisen utooppisen sosialismin edustaja, kirjoitti teoksen «Положение рабочего класса в России» (Työväenjuokan asema Venäjällä).— 152.

Bismarck, Otto (1815—1898), ruhtinas, preussilainen ja saksalainen valtiomies ja diplomaatti, Saksan valtakunnankansleri 1871—1890, pani toimeen Saksan väkivaltaisen yhdistämisen Preussin johtovallan alaiseksi, laati sosialistienvastaisen poikkeuslain 1878.— 57, 68, 73, 142, 294, 472, 492, 514, 540—542, 559, 562.

Blanc, Louis (1811—1882), ranskalainen pikkuporvarillinen sosialisti ja historioitsija, vuosien 1848—1849 vallankumouksen osanottaja.— 207, 510.

Blanqui, Louis Auguste (1805—1881), ranskalainen vallankumousmies, utopistikommunisti, useiden salaisten yhdistysten ja salaliittojen järjestäjä; vuosien 1830 ja 1848 vallankumousten aktiivinen osanottaja.— 79, 137—144, 161.

Blos, Wilhelm (1849—1927), saksalainen sosiaalidemokraatti, sanomalehtimies ja historioitsija; 1872—1874 yksi Volksstaat-lehden toimittajista.— 564, 565.

Boguski, Józef Jerzy (1853—1933), puolalainen fyysikko ja kemisti; ollessaan 1875—1876 Mendelejevin assistenttina tutki kaasujen kimmoisuutta.— 272.

Boisguillebert, Pierre (1646—1714), ranskalainen taloustieteilijä, ranskalaisen klassisen porvarillisen kansantaloustieteen esisä, fysiokraattien edeltäjä.— 417, 424, 425, 428.

Bonaparte, ks. Napoleon III.

Bopp, Franz (1791—1867), saksalainen kielitieteilijä, sanskritisti, yksi vertailevan ja historiallisen kielitieteen perustajista, ensimmäisen indoeurooppalaisten kielten vertailevan kieliopin laatija.— 518.

Boyle, Robert (1627—1691), englantilainen kemisti ja fyysikko.— 271, 272, 504.

Bracke, Wilhelm (1842—1880), saksalainen sosiaalidemokraatti, vuodesta 1869 yksi Sosiaalidemokraattisen Työväenpuolueen perustajista ja johtajista, sosiaalidemokraattisen valtiopäiväryhmän jäsen 1877—1879.— 527, 529, 555, 559.

Bray, John Francis (1809—1895), englantilainen taloustieteilijä, utopistisocialisti, Robert Owenin seuraaja, kehittäi työrahateoriaa.— 108.

Brousse, Paul (1854—1912), ranskalainen pikkuporvarillinen sosialisti, Pariisin kommuunin osanottaja, Kommuunin kukistamisen jälkeen oli maanpaossa, piti yhteyttä anarkisteihin.— 123.

Brutus (Lucius Junius Brutus) (kuoli n. 509 eaa.), tarun mukaan Rooman tasavallan perustaja; antoi käskyn teloittaa poikansa, jotka osallistuivat salaliittoon tasavaltaa vastaan.— 109.

Brutus (Marcus Junius Brutus) (n. 85—42 eaa.), roomalainen poliitikko, yksi Julius Caesaria vastaan tähdätyn ylimysten tasavaltalaisen salaliiton alkuunpanijoista.— 139, 140.

Buchez, Philippe (1796—1885), ranskalainen poliitikko ja historioitsija, kristillisen sosialismin ideologi.— 545, 555.

Büchner, Ludwig (1824—1899), saksalainen fysiologi ja filosofi, vulgaari materialisti.— 572.

Byr, Robert, ks. Bayer Karl Robert.

C

Camphausen, Ludolf (1803—1890), saksalainen pankkiiri, yksi Reinin liberaaliporvariston johtomiehistä; maaliskuu—kesäkuussa 1848 Preussin ministeripresidentti.— 301.

Campos, ks. Martinez de Campos, Arsenio.

Cantillon, Richard (1680—1734), englantilainen taloustieteilijä, fysiokraatti.— 432.

Carey, Henry Charles (1793—1879), amerikkalainen vulgaari taloustieteilijä, laati teorian luokkaetujen harmoniasta kapitalistisessa yhteiskunnassa.— 381, 413, 446.

Castelar y Ripoll, Emilio (1832—1899), espanjalainen poliitikko, historioitsija ja kirjailija, oikeistotasavaltalaisten johtomies, syyskuussa 1873 — tammikuussa 1874 päämiehenä hallituksessa, joka raivasi tien monarkian palauttamiselle Espanjaan.— 122, 131.

Cervera, Rafael (1828—1908), espanjalainen poliitikko, federalistirepublikaani, Perustavan cortessin jäsen 1873.— 126.

Child, Josiah (1630—1699), englantilainen taloustieteilijä, merkantilisti, pankkiiri ja kauppias.— 431.

Cobbett, William (1762—1835), englantilainen poliitikko ja sanomalehtikirjailija, kamppaili Englannin poliittisen järjestelmän demokratisoinnin puolesta.— 433.

D

Darwin, Charles Robert (1809—1882), englantilainen luonnontieteilijä, tieteellisen evoluutiobiologian perustaja.— 206, 207, 246—249, 251—254, 260, 310, 329, 467, 572, 573.

Descartes, René (lat. Cartesius) (1596—1650), ranskalainen dualistifilosofi, matemaatikko ja luonnontutkija.— 195, 231, 237, 305.

Diderot, Denis (1713—1784), ranskalainen filosofi, mekaniininen materialisti, ateisti, yksi Ranskan vallankumouksellisen porvariston ideologeista, valistaja, ensyklopedistien päämies.— 195.

Dietz, Johann Heinrich Wilhelm (1843—1922), saksalainen sosiaalidemokraatti, sosiaalidemokraattisen kustantamon perustaja.— 561, 563.

Diez, Christian Friedrich (1794—1876), saksalainen kieli-tieteilijä, yksi vertailevan ja historiallisen kielitieteen perustajista, laati ensimmäisen romaanisten kielten vertailevan kieliopin.— 518.

Dollfus, Jean (1800—1887), elsassilainen tehtailija, lahjoittaja, Mulhousen kaupunginjohtaja.— 32, 94, 95.

Ducpétiaux, Edouard (1804—1868), belgialainen sanomalehtikirjailija ja tilastomies, lahjoittaja.— 42.

Dühring, Eugen Karl (1833—1921), saksalainen eklektikko-filosofi ja vulgaari taloustieteilijä, filosofiassa yhdisti idealismin, vulgaarin materialismin ja positivismin, metafysiikka, 1863—1877 Berliinin yliopiston ylimääräinen dosentti.— 177, 179—185, 190, 203—215, 217—233, 235—240, 243—260, 263—266, 270, 271, 273—281, 283, 284, 289—295, 298, 300—320, 322, 324—326, 328, 330, 336—342, 344—347, 349, 351, 352, 358—363, 365, 366, 370, 372—382, 384—391, 395—425, 427—437, 444—447, 451, 457—460, 479—486, 488, 489, 492—502, 508—512, 514—523.

E

Enfantin, Barthélemy-Prospér (1796—1864), ranskalainen utopistisocialisti, yksi Saint-Simonin lähimmistä oppilaista.— 208.

Engels, Friedrich (1820—1895).— 83, 87—89, 94, 96, 121, 527, 529, 577.

Enss, Abraham (1800-luku), preussilainen farmari, kolmen vuoden ajan kuului eisenachilaisiin; dühringiläinen, kirjoitti Marxia ja Engelsiä vastaan häväistyskirjoituksen.— 509.

Eukleides (300-luvun loppu — 200-luvun alku eaa.), muinaiskreikkalainen matemaatikko.— 374.

F

Farga Pellicer, Rafael (1840—1890), espanjalainen anarkisti, yksi Allianssin ja Internationaalin ensimmäisten jaostojen perustajista Espanjassa, salaisen Allianssin johtokunnan jäsen; Pääneuvoston päätöksellä 30. toukokuuta 1873 erotettiin Internationaalista.— 123.

Faucher, Julius (1820—1878), saksalainen publisisti, nuorhegeliläinen; 1850—1861 maanpaossa Englannissa; kirjoitti teoksia asuntokysymyksestä.— 43.

Feidias (n. 500 — n. 430 eaa.), muinaiskreikkalainen klassisen kauden kuvanveistäjä.— 521.

Ferrier, François Louis Auguste (1777—1861), ranskalainen vulgaari taloustieteilijä.— 446.

Fichte, Johann Gottlieb (1762—1814), saksalaisen klassisen filosofian hahmo, subjektiivinen idealisti.— 206, 330.

Fischer, Richard (1855—1926), saksalainen sosiaalidemokraatti, puoluehallituksen sihteeri 1890—1893.— 563.

Flerovski N., ks. Bervi, Vasili Vasiljevitsš.

Fourier, Charles (1772—1837), ranskalainen utopistisocialisti.— 52, 53, 107, 193, 207, 208, 334, 389, 450, 452, 453, 458, 468, 470, 471, 488, 489.

Fredrik II (1712—1786), Preussin kuningas 1740—1786.— 354, 512.

Fredrik Vilhelm IV (1795—1861), Preussin kuningas 1840—1861.— 372.

G

Galenus (Claudius Galenus) (n. 130 — n. 200), roomalainen lääkäri, luonnontutkija, ja filosofi; huomattava antiikin lääketieteen teoreetikko. Tutki anatomiaa ja fysiologiaa, pani alulle verenkierron tutkimisen. Filosofian alalla Aristoteleen seuraaja.— 268.

Gauß, Karl Friedrich (1777—1855), saksalainen matemaatikko; kirjoitti merkittäviä teoreettisia teoksia tähtitieteen, geodesian ja fysiikan alalta; yksi epä-euklidisen geometrian perustajista.— 227.

Geib, August (1842—1879), saksalainen sosiaalidemokraatti, Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen jäsen, yksi Sosiaalidemokraattisen Työväenpuolueen perustajista.— 527, 529.

Gerhardt, Charles Frédéric (1816—1856), ranskalainen kemisti, yhdessä Laurent'in kanssa selvensi eron molekyyli- ja atomikäsitteiden välillä.— 311.

Gibbon, Edward (1737—1794), englantilainen historioitsija, kirjoitti moniosaisen, hengeltään kirkonvastaisen teoksen *History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (Rooman valtakunnan rappion ja sortumisen historia).— 433.

Giffen, Robert (1837—1910), englantilainen taloustieteilijä ja tilastomies, raha-alan tuntija.— 478.

Gladstone, William Ewart (1809—1898), englantilainen valtiomies, yksi liberaalipuolueen johtajista.— 548.

Goegg, Amand (1820—1897), saksalainen sanomalehtimies, pikkuporvarillinen demokraatti; 1870-luvulla tuli mukaan Saksan sosiaalidemokraattiseen liikkeeseen.— 555.

Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832), saksalainen kirjailija ja ajattelija; tunnetaan myös luonnontieteen alalta kirjoittamistaan teoksista.— 97, 276, 330, 517, 542.

Grant.— 57.

Greg, Robert Hyde (1795—1875), englantilainen tehtailija, liberaali.— 57, 60.

Gribeauval, Jean Batiste (1715—1789), ranskalainen kenraali, keksijä sotilasalalla; 1764—1789 (väliajoin) oli Ranskan tyksistön tarkastajana, vaikutti huomattavasti sen uudelleenjärjestelyyn ja aseistuksen parantamiseen.— 355.

Grimm, Jakob (1785—1863), saksalainen filologi, Berliinin yliopiston professori, yksi vertailevan ja historiallisen kielitieteen perustajista, laati ensimmäisen germaanisten kielten vertailevan kieliopin.— 518.

H

Haeckel, Ernst Heinrich (1834—1919), saksalainen darvinistibiologi, ateisti, yksi taantumuksellisen »sosiaalidarvinismin» opin perustajista ja ideologeista.— 186, 249, 251, 257, 324.

Hansemann, David (1790—1864), saksalainen kapitalisti; yksi Reinin liberaalisen porvariston johtajista; maalís—syyskuussa 1848 Preussin rahaministeri.— 46.

Harvey, Willtam (1578—1657), englantilainen lääkäri, yksi tieteellisen fysiologian perustajista, verenkiertojärjestelmän keksijä.— 427.

Hasenclever, Wilhelm (1837—1889), saksalainen sosiaalidemokraatti, lassallelainen, 1871—1875 Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen presidentti.— 552, 558.

Hasselmann, Wilhelm (synt. 1844), yksi lassallelaisen Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen johtajista, 1871—1875 Neuer Social-Demokrat -lehden toimittaja.— 552, 558.

Hausmann, Georges Eugène (1809—1891), ranskalainen poliitikko, bonapartisti; otti osaa joulukuun 2. p:n 1851 vallankaappaukseen; Seinen departementin prefekti 1853—1870; ohjasi Pariisin uusintamistöitä.— 20, 73.

Haxthausen, August (1792—1866), preussilainen virkamies ja kirjailija, kirjoitti tutkielman Venäjän agraarisuhteissa säilyneistä yhteisöjärjestelmän jäänteistä.— 153, 161, 170.

Hébert, Jacques Rene (1757—1794), 1700-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen hahmo, jakobiinien vasemmistosiiven johtomies.— 140.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831), klassisen saksalaisen filosofian suurmies, objektiivinen idealisti, kehittäli muita monipuolisemmin idealistista dialektiikkaa.— 80, 91, 186—187, 192, 195, 199, 200, 206, 208, 211, 212, 214, 216, 219, 221—224, 229, 230, 236, 244, 245, 253, 259, 283, 296, 302, 303, 306—309, 312—315, 318, 324, 325, 328—330, 376, 409, 447, 453, 510, 568.

Heine, Heinrich (1797—1856), suuri saksalainen vallankumouksellinen runoilija.— 140, 577.

Hellwald, Friedrich Anton Heller (1842—1892), itävaltalainen kansatieteilijä, maantieteilijä ja historioitsija.— 573.

Helmholtz, Hermann Ludwig Ferdinand (1821—1894), saksalainen fyysikko ja fysiologi; epäjohdonmukainen materialisti, kallistui uskantilaiseen agnostisismiin.— 186.

Henrik LXXII Reuss-Lobenstein-Ebersdorf (1797—1853), saksalaisen kääpiövaltion Reussin nuorempaan haaraan kuulunut hallitseva ruhtinas 1822—1848.— 364.

Hepner, Adolf (1846—1923), saksalainen sosiaalidemokraatti, yksi Volksstaat-lehden toimittajista, Internationaalien Haagin kongressin edustaja 1872.— 564, 565.

Herakleitos (n. 540 — n. 480 eaa.), muinaiskreikkalainen filosofi, yksi dialektiikan perustanlaskijoista, vaistonvarainen materialisti.— 195.

Herzen, Aleksandr Ivanovitš (1812—1870), venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, materialistifilosofi, publisisti ja kirjailija.— 151, 153, 161, 162, 170.

Heyse, Johann Christian August (1764—1829), saksalainen kielitieteilijä ja kasvatustieteilijä, laati vierasperäisten sanojen sanakirjan ja saksan kielen kielioppeja kouluja varten.— 518.

Hobbes, Thomas (1588—1679), englantilainen filosofi, mekaniininen materialisti; sosiaalis-poliittisissa katsomuksissa ilmeni jyrkästi antidemokraattisia tendenssejä.— 571.

Hoffmann, Gotthelf (kirjailijanimi Fysilieeri August Kutschke) (1844—1924), saksalainen runoliija. — 42.

Hole, James, englantilainen publisisti, kirjoitti teoksia työväenluokan asunto-oloista. — 42.

Horatius (Guintus Horatius Flaccus) (65—8 eaa.), roomalainen runoilija. — 437.

Huber, Victor (1800—1869), saksalainen publisisti ja kirjallisuushistorioitsija. — 42, 53, 54.

Hume, David (1711—1776), englantilainen filosofi, subjektiivinen idealisti, agnostikko; historioitsija ja taloustieteilijä, vastusti merkantilismia. — 190, 308, 428—434, 445.

Huxley, Thomas Henry (1825—1895), englantilainen luonnon-tutkija, biologi; Darwinin ystävä ja seuraaja, tämän opin tarmokas levittäjä; filosofiassa epäjohdonmukainen materialisti. — 257.

J

Jelenev, Feodor Pavlovitš (kirjailijanimi Skaldin) (1828—1902), venäläinen kirjailija ja publisisti; avusti Otetšestvennyje Zapiski-nimistä aikakauslehtä, kirjoitti teoksen »В захолюстье и в столице» (Syrjäkulmalla ja pääkaupungissa). — 156.

Jähns, Max (1837—1900), preussilainen upseeri, sotakirjailija, palveli yleisesikunnassa ja opetti sotahistoriaa sotilasakatemiasa. — 359.

K

Kant, Immanuel (1724—1804), klassisen saksalaisen filosofian kantaisä, idealisti; tunnettu myös luonnontieteen alalta kirjoittamistaan teoksista. — 187, 198, 206, 226, 227, 234, 235, 241, 244, 433, 453.

Katariina II (1729—1796), Venäjän keisarinna 1762—1796. — 158.

Kaufman, Konstantin Petrovitš (1818—1882), venäläinen kenraali, sotilas ja valtiomies, otti aktiivisesti osaa tsarismiin poliitikkaan Kaukasian ja Keski-Aasian valtaamiseksi. — 283.

Kautsky, Karl (1854—1938), saksalainen sosiaalidemokraatti, publisisti, Neue Zeit -aikakauslehden päätoimittaja, liittyi 1880-luvulla marxilaisiin; myöhemmin hänestä tuli opportunisti, keskustalaisuuden ideologi Saksan sosiaalidemokratiassa ja II Internationaalissa. — 560.

Kepler, Johannes (1571—1630), saksalainen tähtitieteilijä, keksi kolme planeettojen liikunnan lakia. — 187.

Kirchhoff, Gustav Robert (1824—1887), saksalainen fyysikko, kuului luonnontieteellisiin materialisteihin; tutki sähködynamiikan ja mekaniikan ongelmia, 1859 yhdessä R. Bunsenin kanssa laski pohjan spektrianalyyseille. — 187.

Kopernik (Kopernikus) *Nikolai* (1473—1543), puolalainen tähtitieteilijä, heliosentrisen eli aurinkokeskisen maailmanjärjestelmän keksijä.— 234, 235.

Krupp, Alfred (1812—1887), saksalainen teollisuudenharjoittaja, omisti metallitehtaita, jotka toimittivat aseistusta useimpiin Euroopan maihin.— 59.

Ksenophon (n. 430 — n. 354 eaa.), muinaiskreikkalainen historioitsija ja filosofi.— 419.

Kung Fu-tse (Konfutse) (551—479 eaa.), muinaiskiinalainen filosofi, kehitteli sen ajan kannalta katsoen edistyksellisen eettis-poliittisen opin.— 446.

L

Lafargue, Paul (1842—1911), kansainvälisen työväenliikkeen huomattava toimihenkilö, marxilaisuuden levittäjä, I Internationaalin Pääneuvoston jäsen; yksi Ranskan Työväenpuolueen perustajista (1879); Marxin ja Engelsin oppilas ja aatetoveri.— 184.

Lamarck, Jean Baptiste Pierre Antoine (1744—1829), ranskalainen luonnontieteilijä, ensimmäisen järjestelmällisen evoluutioopin luoja biologiassa, Darwinin edeltäjä.— 207, 246, 253, 254.

Lange, Friedrich Albert (1828—1875), saksalainen filosofi, uuskantilainen.— 542.

Laplace, Pierre Simon (1749—1827), ranskalainen tähtitieteilijä, matemaatikko ja fyysikko, kehitti Kantista riippumatta ja todisti matemaattisesti hypoteesin aurinkokunnan syntymisestä kaasumaisesta sumusta.— 199.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, yksi Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen perustajista (1863); kannatti Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin johtovallan alaisena; pani alulle opportunistisen suunnan Saksan työväenliikkeessä.— 90, 91, 208, 301, 311, 527, 530, 533—535, 540—544, 549, 552—555, 558, 561, 562, 564—566, 568, 569, 577.

Laurent, Auguste (1807—1853), ranskalainen kemisti, yhdessä Gerhardtin kanssa selvensi eron molekyyli- ja atomikäsitteiden välillä.— 311.

Law, John (1671—1729), englantilainen porvarillinen taloustieteilijä; Ranskan rahaministeri 1719—1720; tunnettu paperirahakeinottelustaan, joka kärsi valtavan romahduksen.— 424, 425, 428.

Lavoisier, Antoine Laurent (1743—1794), ranskalainen kemisti, kumosi hypoteesin flogistonin olemassaolosta; harrasti myös kansantaloustieteen ja tilastoinnin ongelmia.— 424.

Lavrov, Pjotr Lavrovitš (1823—1900), venäläinen sosiologi ja publisisti, yksi narodnikkilaisuuden ideologeista, vuodesta 1870 asui maanpaossa; I Internationaalin jäsen, otti osaa Pariisin kommuuniin.— 572—575.

Leibniz, Gottfried Wilhelm (1646—1716), saksalainen matemaatikko, idealistifilosofi.— 206, 320.

Liebig, Justus (1803—1873), saksalainen tiedemies, yksi maanviljelyskemian perustajista.— 95, 185, 572.

Liebknecht, Wilhelm (1826—1900), Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava hahmo; osallistui vallankumoukseen 1848—1849, Kommunistien Liiton ja I Internationaalin jäsen, taisteli Saksan työväenliikkeessä lassallelaisuutta vastaan Internationaalin periaatteiden puolesta; yksi Saksan sosiaalidemokratian perustajista ja johtomiehistä, Marxin ja Engelsin ystävä ja aatetoveri.— 527, 529, 552, 558, 559, 561, 563, 564, 569.

Linné, Carl (1707—1778), ruotsalainen luonnontieteilijä, kasvi- ja eläinkunnan luokittelujärjestelmän laatija.— 201.

Linton, William James (1812—1897), englantilainen kaivertaja, runoilija ja sanomalehtimies, republikaani, julkaisi aikakauslehtä *English Republic*, jossa julkaistiin mm. Herzenin kirjoituksia.— 162.

List, Friedrich (1789—1846), saksalainen vulgaari taloustieteilijä, ääriprotektionismin kannattaja.— 420, 446.

Locke, John (1632—1704), englantilainen dualistifilosofi, sensuaalisti, taloustieteilijä.— 190, 196, 424—428, 430, 431.

Louis Bonaparte, ks. Napoleon III.

Louis Napoleon, ks. Napoleon III.

M

Mably, Gabriel (1709—1785), ranskalainen sosiologi, edusti utooppista tasanjakokommunismia.— 191, 193.

Macleod, Henry Dunning (1821—1902), englantilainen vulgaari taloustieteilijä.— 446.

Mayer, Julius Robert (1814—1878), saksalainen luonnontutkija, yhtenä ensimmäisistä keksi energian säilymisen ja muuttumisen lain.— 239.

Malon, Benoît (1841—1893), ranskalainen sosialisti, Internationaalin jäsen, Kansalliskaartin Keskuskomitean ja Pariisin kommuunin jäsen, Kommuunin kukistuttua joutui maanpakoon Italiaan ja sieltä Sveitsiin, missä liittyi anarkisteihin.— 138.

Mapilghi, Marcello (1628—1694), italialainen biologi ja lääkäri, yksi mikroskooppisen anatomian perustajista, 1661 keksi hiussuoniverenkierron.— 268.

Malthus, Thomas Robert (1766—1834), englantilainen pappi, taloustieteilijä, ihmisvihan läpitunkeman väestöteorian levittäjä.— 90, 246, 247, 254, 542, 554, 555, 573.

Manteuffel, Otto Theodor (1805—1882), parooni, preussilainen valtiomies, 1848—1850 sisäasiainministeri ja 1850—1858 ministeripresidentti.— 216.

Marat, Jean Paul (1743—1793), ranskalainen sanomalehtikirjailija, 1700-luvun lopussa olleen Ranskan porvarillisen vallankunouksen huomattava hahmo, yksi jakobiinien johtajista. — 540.

Marshall, englantilainen teollisuudenharjoittaja. — 57.

Martínez de Campos, Arsenio (1831—1900), espanjalainen kenraali ja poliitikko, 1873 tukahdutti kantonalistikapinan Kataloniassa ja Valenciassa. — 130—132.

Marx-Aveling, Eleanor (1855—1898), Englannin ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava hahmo viime vuosisadan 80- ja 90-luvulla, Karl Marxin nuorin tytär, Edward Avelingin puoliso. — 33.

Marx, Karl (1818—1883). — 9, 10, 16, 18, 19, 24, 37, 40, 79, 89, 103, 163, 164, 168—172, 175, 183—187, 190, 203, 208, 222, 287, 289, 290, 306—319, 325, 336, 341, 348, 349, 372, 378, 380, 384—389, 391—392, 394—404, 408—410, 417, 428—430, 447, 461, 462, 468, 469, 483, 487, 491, 497, 498, 506, 519, 527, 555—563, 564, 569, 571.

Massie, Joseph (kuoli 1784), englantilainen taloustieteilijä, kuului klassisen porvarillisen kansantaloustieteen piiriin. — 429, 430.

Maurer, Georg Ludwig (1790—1872), saksalainen historioitsija, muinaisen ja keskiajan Saksan yhteiskuntarakenteen tutkija, antoi huomattavan panoksen keskiaikaisen yhteisön, markkin historian tutkimiseen. — 154, 353.

Mendelejev, Dmitri Ivanovitš (1834—1907), venäläinen tiedemies, keksi 1869 kemiallisten alkuaineiden jaksollisen järjestelmän. — 272.

Metternich, Clemens (1773—1859), ruhtinas, itävaltalainen valtiomies ja diplomaatti; 1809—1821 ulkoasiainministeri ja 1821—1848 kansleri; yksi Pyhän allianssin perustajista. — 472.

Michelet, Karl Ludwig (1801—1893), saksalainen idealistifilosofi, hegeliläinen, Berliinin yliopiston professori. — 211.

Mihailovski, Nikolai Konstantinovitš (1842—1904), venäläinen sosiologi, publisisti ja kirjallisuusarvostelija, liberaalinäroodnikkien huomattava ideologi, yksi Otetšestvennyje Zapiski -aikakauslehden toimittajista. — 169.

Mirabeau, Honoré Gabriel (1749—1791), 1700-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen huomattava hahmo. — 445.

Moleschott Jakob (1822—1893), hollantilainen fysiologi ja filosofi, vulgaari materialisti; opetti Saksan, Sveitsin ja Italian oppilaitoksissa. — 572.

Molière, Jean-Baptiste (oikea sukunimi Poquelin) (1622—1673), ranskalainen näytelmäkirjailija. — 411.

Moltke, Helmuth Karl Bernhard (1800—1891), preussilainen sotilas ja kirjailija, yksi preussilaisen militarismin ja šovinismin ideologeista. — 130.

Montesquieu, Charles (1689—1755), ranskalainen sosiologi, taloustieteilijä ja kirjailija, 1700-luvun porvarillinen valistaja.— 429.

Morelly (1700-luku), kuului utooppisen tasanjakokommunismin kannattajiin Ranskassa.— 191, 193.

Morgan, Lewis Henry (1818—1881), amerikkalainen kansatieteilijä, arkeologi ja alkukantaisen yhteisön historioitsija, vaistonvarainen materialisti.— 185.

Mülberger, Artur (1847—1907), saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, proudhonisti, ammatiltaan lääkäri.— 8, 21, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 34—36, 38, 39, 77—83, 85—89, 92—103, 566.

Mun, Thomas (1571—1641), englantilainen kauppias ja taloustieteilijä, merkantilisti, kauppaseteorian keksijä, vuodesta 1615 yksi Itä-Intian yhtiön johtajista.— 421.

Münzer, Thomas (n. 1490—1525), saksalainen vallankumousmies, talonpojiston ja plebeijien leirin päämies ja ideologi sukunpuhdistuksen ja vuoden 1525 talonpoikaissodan aikana, levitti utooppisen tasanjakokommunismin aatteita.— 193, 342.

N

Napoleon I Bonaparte (1769—1821), Ranskan keisari (1804—1814 ja 1815).— 43, 270, 301, 313, 355, 449, 456, 472.

Napoleon III (Louis Napoleon Bonaparte) (1808—1873), Napoleon I:n veljenpoika, toisen tasavallan presidentti 1848—1851 ja Ranskan keisari 1852—1870.— 20, 32, 42, 56, 60, 66, 69, 71—73, 547, 562.

Newton, Isaac (1642—1727), englantilainen fyysikko, tähtitieteilijä ja matemaatikko, klassisen mekaniikan perustaja.— 187, 198, 200, 207.

Nikolai I (1796—1855), Venäjän keisari 1825—1855.— 172.

North, Dudley (1641—1691), englantilainen taloustieteilijä, yksi ensimmäisistä klassisen porvarillisen kansantaloustieteen edustajista.— 424, 426—428.

O

Oken, Lorenz (1779—1851), saksalainen luonnontutkija ja luonnonfilosofi.— 186.

Ollivier, Émile (1825—1913), ranskalainen poliitikko, mallittainen republikaani, 1860-luvun lopusta bonapartisti, hallituksen päämies tammi—elokuussa 1870.— 109.

Owen, Robert (1771—1858), englantilainen utopistisocialisti.— 52—54, 107, 108, 166, 193, 207, 208, 334, 389, 450, 454—459, 488, 489, 498, 501, 519.

P

Pavia y Rodríguez, Manuel (1827—1895), espanjalainen kenraali ja poliitikko, komensi 1873 tasavallan joukko-osastoja karlisteja vastaan, tukahdutti kantonalistien kapinan Andalusiassa.— 127, 130, 131, 158.

Péire, Isaac (1806—1880), ranskalainen pankkiiri, bonapartisti, Lainsäädäntökunnan jäsen, 1852 yhdessä veljensä Emile Péreiren kanssa perusti osakepankin.— 71.

Petty, William (1623—1687), englantilainen talous- ja tilastotieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen kantaisä Englannissa.— 190, 417, 421—428, 430—433.

Pietari I (1672—1725), Venäjän tsaari vuodesta 1682, Venäjän imperaattori vuodesta 1721.— 149.

Pietari III (1728—1762), Venäjän imperaattori 1761—1762.— 138.

Pi y Margall, Francisco (1824—1901), espanjalainen poliitikko, vasemmistolaisten federalistirepublikaanien päämies, oli utooppisen sosialismin aatteiden vaikutuksen alainen; sisäasiainministeri 13:sta helmikuuta 11:een kesäkuuta 1873, väliaikainen presidentti 11:stä kesäkuuta 18:een heinäkuuta 1873 republikaanien hallituksessa.— 122, 127, 130.

Platon (n. 427—n. 347 eaa.), muinaiskreikkalainen idealistifilosofi.— 411, 419.

Plehanov, Georgi Valentinovič (1856—1918), Venäjän ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava hahmo, filosofi ja marxismin levittäjä Venäjällä, perusti ensimmäisen venäläisen marxilaisen järjestön, Työn vapautus -ryhmän.— 163, 168.

Plinius (Gaius Plinius Secundus) (23—79), roomalainen luonnontieteilijä, Luonnonhistoria-nimisen 37-niteisen teoksen kirjoittaja.— 364.

Portland, herttua.— 65.

Proudhon, Pierre Joseph (1809—1865), ranskalainen publisisti, taloustieteilijä ja sosiologi, pikkuporvariston ideologi, yksi anarkismin kantaisista.— 8—11, 18, 21—24, 26—32, 34, 35, 38—41, 45—47, 51, 77—83, 86—91, 93, 94, 96, 98—101, 103, 108—111, 375, 447, 457, 509, 510, 556, 570.

Pugatšov, Jemeljan Ivanovič (n. 1742—1775), talonpoikien ja kasakkojen maaorjuudenvastaisen suurkapinan johtaja Venäjällä 1700-luvulla.— 158.

Q

Quesnay, François (1694—1774), ranskalainen taloustieteilijä, fysiokraattien koulukunnan perustaja.— 190, 434—442, 444, 458.

R

Raff, Georg Christian (1748—1788), saksalainen kasvatustieteen tutkija, kirjoitti teoksia luonnontieteen alalta nuorisoa varten.—517.

Ramm, Hermann, saksalainen sosiaalidemokraatti, 1875 *Volkstaat*-lehden toimituskunnan jäsen.—559.

Regnault, Henri Victor (1810—1878), ranskalainen fyysikko ja kemisti, tutki kaasujen ja höyryjen ominaisuuksia.—272.

Reschauer, Heinrich (synt. 1838), itävaltalainen kirjailija ja sanomalehtimies, liberaali.—94.

Ricardo, David (1772—1823), englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen suurimpia hahmoja.—109, 248, 279, 380, 381, 384, 401, 413, 417, 446, 555.

Ripoll.—131.

Roberts, Henry (k. 1876), englantilainen arkkitehti, lahjoittaja, tutki asunto-oloja eri maissa.—42.

Robespierre, Maximilien (1758—1794), 1793-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen huomattava hahmo, jakobiinien päämies, vallankumouhallituksen päämies 1793—1794.—145.

Rochow, Friedrich Eberhard (1734—1805), saksalainen kasvatustieteen tutkija, kirjoitteli mauttomia, siveellisen opettavaisia kirjoja nuorisoa varten.—373, 374.

Rochow, Gustav Adolf (1792—1847), preussilainen sotilas, Preussin sisäasiainministeri 1834—1842.—511.

Rodbertus-Jagetzow, Johann Karl (1805—1875), saksalainen vulgaari taloustieteilijä ja poliitikko.—409, 482.

Roscher, Wilhelm Georg Friedrich (1817—1894), saksalainen vulgaari taloustieteilijä, Leipzigin yliopiston professori, ns. historiallisen koulukunnan perustaja kansantaloustieteessä.—419.

Rousseau, Jean-Jacques (1712—1778), kuuluisa ranskalainen valistaja, demokraatti, pikkuporvariston ideologi.—192, 195, 279, 280, 284, 324, 325, 329, 337, 449, 510, 532.

S

Sagasta, Práxedes Mateo (1825—1903), espanjalainen valtiomies, liberaalipuolueen johtaja.—134.

Saint-Simon, Claude-Henri (1760—1825), ranskalainen utopistisocialisti.—107, 193, 199, 207, 334, 389, 450—452, 457, 458.

Salt, Sir Titus (1803—1876), englantilainen tehtailija.—57.

Sargant, William Lucas (1809—1889), englantilainen kasvatustieteen tutkija ja taloustieteilijä, kirjoitti Owenin elämäkerran.—458, 459, 502.

Sax, Emil (1845—1927), itävaltalainen taloustieteilijä. — 8, 42—44, 46—62, 66, 67, 69.

Say, Jean Baptiste (1767—1832), ranskalainen taloustieteilijä, edusti vulgaaria kansantaloustiedettä. — 338.

Schelling, Friedrich Wilhelm (1775—1854), klassisen saksalaisen filosofian hahmo, objektiivinen idealisti. — 206, 223, 229, 330.

Schlosser, Friedrich Christof (1776—1861), saksalainen historioitsija, liberaali. — 433.

Schneider, Eugène (1805—1875), ranskalainen teollisuudenharjoittaja, Creuzotin metallurgisten tehtaiden omistaja. — 59.

Schulze-Delitzsche, Hermann (1808—1883), saksalainen poliitikko ja vulgaari taloustieteilijä; yritti vieroittaa työläisiä valankumouksellisesta taistelusta perustamalla osuuskuntia. — 63. 95.

Schweitzer, Johann Baptist (1833—1875), yksi huomattavista lassallelaisista Saksassa, Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen presidentti 1867—1871; kannatti Bismarckin suorittamaa Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin johtovallan alaisena; vastusti saksalaisten työläisten liittymistä I Internationaaliin; taisteli sosiaalidemokraattista työväenpuoluetta vastaan. — 562.

Schweninger, Ernst (1850—1924), saksalainen lääkäri, vuodesta 1881 Bismarckin henkilökohtainen lääkäri. — 184.

Seidlitz, Georg, saksalainen luonnontutkija, darvinisti, kirjoitti teoksen Darwinin oppi (toinen painos 1875). — 573.

Seiffert, Rudolf (1826—1886), saksalainen sosiaalidemokraatti, kuului Volksstaat-lehden toimitukseen. — 564.

Serra, Antonio (1500—1600-luku), italialainen taloustieteilijä, yksi ensimmäisistä merkantilisteista. — 420.

Shakespeare, William (1564—1616), englantilainen kirjailija. — 125, 558.

Sismondi, Jean Charles Leonard Simonde de (1773—1842), sveitsiläinen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen kapitalismin arvostelija, taloudellisen romantismin huomattava hahmo. — 417, 482.

Skaldin, ks. Jelenev, Feodor Pavlovitš.

Smith, Adam (1723—1790), englantilainen taloustieteilijä, yksi klassisen porvarillisen kansantaloustieteen suurimmista hahmoista. — 279, 336, 381, 411, 412, 415, 419, 423, 428, 430, 432, 434, 445.

Smith, George (1840—1876), englantilainen arkeologi, tunnettu muinaisen Assyrian alueella tekemistään kaivauksista. — 252.

Solon (n. 638 — n. 558 eaa.), ateenalainen lainsäätäjä; pani kansanjoukkojen painostuksesta toimeen muutamia sukuylimystä vastaan suunnattuja uudistuksia. — 169.

Soria Santa Cruz, Federico (1815—1891), espanjalainen kenraali, 1872 osallistui sotaan karlisteja vastaan, 1873 tukahdutti

kantonalistikapinan Andalusiassa, 1874—1875 Cádizin sotilaskuvernööri.— 127.

Spinoza, Baruch (Benedict) (1632—1677), hollantilainen materialistifilosofi, ateisti.— 195, 293, 327.

Steuart, James (1712—1780), englantilainen taloustieteilijä, yksi viimeisimmistä merkantilismin hahmoista.— 445.

Stieber, Wilhelm (1818—1882), preussilainen poliisivirkailija, 1850—1860 Preussin valtiollisen poliisin päällikkö, 1852 yksi Kommunistien Liiton jäseniä vastaan nostetun Kölnin oikeusjuttuun järjestäjistä ja päätodistaja jutussa.— 73.

Stirner, Max (Kaspar Schmidtin kirjailijan nimi) (1806—1856), saksalainen filosofi, nuorhegeliläinen, yksi anarkismin ideologeista.— 280.

Stroußberg, Bethel Henry (1823—1884), saksalainen rautatieurakoitsija, 1873 joutui vararikkaan.— 71.

Strutt, Edward, Parooni Belper (1801—1880), englantilainen liberaalipoliitikko, Lancasterin herttuakunnan kansleri 1852—1854, parlamentin jäsen.— 57.

Struve, Gustav (1805—1870), saksalainen pikkuporvarillinen demokraatti, sanomalehtimies; otti aktiivisesti osaa vuosien 1848—1849 vallankumoukseen.— 302.

Stuart, kuningassuku, hallitsi Skotlannissa 1371—1714 ja Englannissa 1603—1649 ja 1660—1714.— 445.

T

Thatšov, Pjotr Nikitič (1844—1885), venäläinen vallankumousmies, publisisti, yksi narodnikkilaisuuden ideologeista.— 146, 147, 150, 151, 153, 155, 157, 158, 161, 162.

Tomas, Francisco (n. 1850—1903), espanjalainen anarkisti, Internationaalien Espanjan federaalisen neuvoston jäsen 1872—1873, yksi anarkistijärjestön päämiehistä Espanjassa; Pääneuvoston päätöksellä 30. toukokuuta 1873 erotettiin Internationaalisista.— 126.

Traube, Moritz (1826—1894), saksalainen kemisti ja fysiologi, kehitti keinotekoisesti soluja, jotka olivat kelpollisia suorittamaan aineenvaihduntaa ja kasvamaan.— 261.

Treviranus, Gottfrid Reinhold (1776—1837), saksalainen luonnontutkija ja luonnonfilosofi, yksi ensimmäisistä tiedemiehistä, joka tunnusti ajatuksen elävän luonnon evoluutiosta; kirjoitti kuusiosaisen teoksen *Biologia eli Elävän luonnon filosofia*.— 186.

Tšernyševski, Nikolai Gavrilovič (1828—1889), venäläinen vallankumouksellinen demokraatti, tiedemies, kirjailija ja kirjallisuusarvostelija.— 162—164, 170, 173.

Turgot, Anne Robert Jacques (1727—1781), ranskalainen taloustieteilijä ja valtiomies; fysiokraattien koulukunnan eräs huomattavimpia hahmoja; 1774—1776 raha-asiaiden ylitarkastaja.— 445.

Tölcke, Karl Wilhelm (1817—1893), saksalainen sosiaalidemokraatti, yksi lassallelaisen Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen johtomiehistä.— 552, 558.

V

Wagener, Hermann (1815—1889), saksalainen sanomalehtikirjailija ja poliitikko; Neue Preußische Zeitungin toimittaja 1848—1854, yksi Preussin konservatiivipuolueen perustajista, salaneuvos Bismarckin hallituksessa 1866—1873.— 433.

Wagner, Adolph (1835—1917), saksalainen vulgaari taloustieteilijä, kuului ns. sosiaalis-oikeudelliseen koulukuntaan kansantaloustieteessä.— 73.

Wagner, Richard (1813—1883), saksalainen säveltäjä.— 204, 299, 337.

Vaillant, Édouard Marie (1840—1915), ranskalainen sosialisti, blanquisti, Pariisin kommuunin jäsen, I Internationaalien Pääneuvoston jäsen 1871—1872.— 145.

Walpole, Robert (1676—1745), englantilainen valtiomies, whigien johtaja, 1721—1742 pääministeri.— 432.

Vanderlint, Jacob (k. 1740), englantilainen taloustieteilijä, fysiokraattien edeltäjä, yksi rahan kvantiteettiteorian varhaisimmista levittäjistä.— 428—429, 432.

Weitling, Wilhelm (1808—1871), saksalaisen työväenliikkeen alkuvaiheen huomattava hahmo, utooppisen tasanjakokommunismien teoreetikko.— 194, 390, 498.

Velarde, José María, espanjalainen kenraali, huhti—syyskuussa 1873 Katalonian kenraalikapteeni.— 126.

Vermersch, Eugène (1845—1878), ranskalainen sanomalehtimies, republikaaniliikkeen osanottaja; Pariisin kommuunin aikana julkaisi Père Duchêne -lehteä.— 140.

Westminster, herttua.— 65.

Viñas, Garsia José, espanjalainen lääketieteen opiskelija, anarkisti, yksi Allianssin perustajista Espanjassa 1868, osallistui vallankumoustaapahtumiin 1873.— 123.

Virchow, Rudolf (1821—1902), saksalainen luonnontutkija ja poliitikko; solupatologian perustaja, darvinismin vastustaja.— 181, 189.

Vogt, Karl (1817—1895), saksalainen luonnontutkija, vulgaari materialisti, pikkuporvarillinen demokraatti.— 186, 572.

Y

Yorck, Theodor (kuoli 1875), Saksan työväenliikkeen hahmo, lassallelainen, Saksan Yleisen Työväenyhdistyksen hallituksen

jäsen; siirtyi 1869 oppositioon Schweitzeriä vastaan ja otti osaa Sosiaalidemokraattisen Työväenpuolueen perustamiseen; 1871—1874 puolueen sihteeri.— 564.

Z

Zukovski, Juli Galaktionovitš (1822—1907), venäläinen vulgaari taloustieteilijä ja publisisti; valtionpankin pääjohtaja; kirjoitti teoksen «Карл Маркс и его книга о капитале» (Karl Marx ja hänen kirjansa pääomasta), joka sisälsi kiukkuisia hyökkäilyjä marxismia vastaan.— 169.

SISÄLTÖ

<i>F. Engels.</i> ASUNTOKYSYMYKSESTÄ	5
TOISEN PAINOKSEN ESIPUHE	7
ASUNTOKYSYMYKSESTÄ	18
1. osasto. KUINKA PROUDHON RATKAISEE ASUNTOKY- SYMYKSEN	18
2. osasto. KUINKA PORVARISTO RATKAISEE ASUNTOKY- SYMYKSEN	41
I	41
II	55
III	73
3. osasto. VIELÄ KERRAN PROUDHONISTA JA ASUNTO- KYSYMYKSESTÄ	77
I	77
II	83
III	93
IV	98
<i>K. Marx.</i> POLIITTINEN VÄLINPITÄMÄTTÖMYYS	105
<i>F. Engels.</i> AUKTORITEETISTA	112
<i>F. Engels.</i> BAKUNINILAISET TYÖSSÄ: Muistio Espan- jan kapinasta kesällä 1873	117
I	117
II	120
III	127
IV	133
<i>F. Engels.</i> KOMMUUNIN BLANQUILAISTEN MAAN- PAKOLAISTEN OHJELMA	137
<i>F. Engels.</i> VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUH- TEISTA	146
LOPPUSANAT	161
<i>F. Engels.</i> ANTI-DÜHRING. Herra Eugen Dühring tieteen mullistajana	177
KOLMEN PAINOKSEN ESIPUHEET	179
I	179
II	182
III	190
JOHDANTO	191
I Yleistä	191
II Mitä herra Dühring lupaa	203
Ensimmäinen jakso. FILOSOFIA	210

III Luokittelu. Apriorismi	210
IV Maailmanskematiikka	217
V Luonnonfilosofia. Aika ja avaruus	223
VI Luonnonfilosofia. Kosmogonia fysiikka, kemia	234
VII Luonnonfilosofia. Orgaaninen maailma	244
VIII Luonnonfilosofia. Orgaaninen maailma (loppu)	255
IX Moraali ja oikeus. Ikuiset totuudet	263
X Moraali ja oikeus. Tasa-arvoisuus	276
XI Moraali ja oikeus. Vapaus ja välttämättömyys	290
XII Dialektiikka. Määrä ja laatu	302
XIII Dialektiikka. Kieltämisen kieltäminen	313
XIV Loppupäätelmä	328
<i>Toinen jakso. POLIITTINEN TALOUSTIEDE</i>	331
I Tutkimuskohde ja metodi	331
II Väkivaltateoria	344
III Väkivaltateoria (jatkoa)	352
IV Väkivaltateoria (loppu)	361
V Arvoteoria	373
VI Yksinkertainen ja yhdistetty työ	385
VII Pääoma ja lisäarvo	391
VIII Pääoma ja lisäarvo (loppu)	400
IX Talouden luonnonlait. Maankorko	410
X »Kriittisestä historiasta»	417
<i>Kolmas jakso. SOSIALISMI</i>	449
I Historiallista	449
II Teoreettista	460
III Tuotanto	479
IV Jako	494
V Valtio, perhe, kasvatust	509
K. Marz. GOTHAN OHJELMAN ARVOSTELUA	525
F. ENGELSIN ESIPUHE	527
MARX WILHELM BRACKELLE	529
REUNAHUOMAUTUKSIA SAKSAN TYÖVÄENPUOLUEEN OHJELMAAN	531
I	531
II	542
III	544
IV	545
ENGELS AUGUST BEBELILLE, 18.—28. maaliskuuta 1875	552
ENGELS KARL KAUTSKYLLE, 23. helmikuuta 1891	560
ENGELS AUGUST BEBELILLE, 20. kesäkuuta 1873	564
ENGELS FRIEDRICH ADOLPH SORGELLE, 12.—17. syyskuuta 1874	570
ENGELS PJOTR LAVROVITS LAVROVILLE, 12.—17. marraskuuta 1875	572
MARX WILHELM BLOSILLE, 10. marraskuuta 1877	577
Selityksiä	581
Nimihakemisto	626

Lukijalle

Kustannusliike Edistys pyytää lukijoita esittämään mielipiteensä tästä kirjasta, suomennoksen laadusta ja kirjan asusta. Kustannusliike on kiitollinen myös muista ehdotuksista ja toivomuksista.

Osoitteemme:

*Zubovski bulvar, 17
Moskova, Neuvostoliitto*